

Mycket kvar att reda ut

| av Marianne Reimers-Wessberg

Skolan kränker dyslektiska barn, eftersom man saknar insikt om de många olika uttryck dyslexi kan ta. Det finns välvilja, men saknas kunskaper. Att dagdrömmar, vredesutbrott eller ängslighet kan vara en del av dyslexin känner man inte till. När inte heller psykologer känner igen dyslexins ansikte blir barnet mycket övergivet. Tragedier äger rum i det tysta och i onödan.

TROTS EN PÅGÅENDE AKTIV skoldebatt och trots de senaste årens ökade intresse för dyslexifrågor återstår ännu mycket att reda ut om dyslexi och dyslektiker.

Det kanske allra mest förbluffande är den okunskap som ännu råder inom skola och barnomsorg. Insikter om vad dyslexi är eller kan vara har inte slagit igenom: det handlar inte bara om läs- och skrivsvårigheter utan är ett tillstånd präglad av en lång rad varierande symtom – det kan handla om brister i tidsuppfattning, brister i simultankapacitet, brister i orienteringsförmåga, brister i hörselperceptioner, brister i aktivitetskontroll och mycket annat. Ibland föreligger inte ens läs- och skrivsvårigheterna!

FÖR ANNAN INSTANS

Dyslexin har alltså många ansikten, men alltför ofta identifieras inte de verkliga besvären. Istället försöker skolan förklara det man inte förstår med någon annan beskrivning eller etikett. Det var kanske vanligare förr än idag att man kallade barnen lata, dumma eller oppfostrade, men säkert förekommer även detta numera. Idag är det kanske vanligare att man tycker att barnen inte anstränger sig tillräckligt ("du kan ju om du vill") eller att man betraktar barnen som socialt, emotionellt eller psykiskt avvikande. Den stora fördelen – för skolans del – är att emotionella och psykiska avvikelser inte är skolans ansvar. Med gott samvete kan dessa barn hänvisas till psykologisk assistans.

"Ditt barn behöver något som skolan inte kan ge" blir beskedet till föräldrarna. Det blir en fråga för en annan instans. Och när denna andra instans inte heller kan identifiera grunden till problemen så blir barnet mycket övergivet. Att inte bli sedd och förstådd, att inte få den hjälp man behöver bäddar naturligtvis för en lång rad sekundära bekymmer: vacklande självkänsla, grubbel om vad som är "fel" och utanförskap är bara ett par axplock av de tänkbara konsekvenserna.

VÄLVILJAN KRÄNKANDE

Det finns i förskola och skola mycket av välvilja – man vill barnens bästa och bemödar sig om detta. Men när man inte har de nödvändiga kunskaperna riskerar välviljan att bli ännu en kränkning för barnet och familjen.

Låt mig ta två exempel.

Jonas är 11 år. Han läser och skriver mycket bra, en bra bit bättre än de andra i klassen. Däremot visar han stor ovilja mot att räkna, hans böcker är ostrukturerade och det mesta i räknehaftet är fel. Han verkar i övrigt vaken och intelligent, men har andra problem: han är överaktiv och okoncentrerad och därigenom störande för klasskamrater och lärare. Jonas har stora svårigheter att komma ihåg avvikelser på schemat, till exempel att ta med skridskor eller att det är utflykt. Frökens informationslappar om aktiviteterna följer sällan med hem.

Jonas fröken bekymrar sig mycket för Jonas och försöker hjälpa honom. Han får alternativa räkneuppgifter, hon talar med de andra barnen om att vara snälla mot Jonas. Hon ringer till föräldrarna och informerar om det som står på de lappar som Jonas slarvar bort.

Specialläraren tar hand om honom vid några tillfällen för att se om hon kan få ordning på räknandet. Specialläraren blir ganska imponerad av Jonas verbala förmåga, men så fort de närmar sig siffrorna blir det totalstopp. Jonas vägrar att befatta sig med matematiken, han blir arg eller förtvivlad och är omöjlig att undervisa. Specialläraren ger upp, hon vet inte vad hon ska hitta på. Dessutom har hon en lång kö av barn med läs- och skrivsvårigheter som verkligen behöver henne.

Trots skolans många ansträngningar blir skolgången allt svårare för Jonas och han tar allt mer av frökens tid i anspråk. Eftersom Jonas är ett intelligent barn och eftersom det inte handlar om läs- och skrivsvårigheter blir skolans slutsats att det handlar om psykologiska problem, inklusive familjeproblem. Man beslutar sig för att uppmana föräldrarna att kontakta psykiatriska barn-

om dyslexi

Dyslektikerna är ofta kreativa, originella, hittar nya lösningar på gamla problem, ofta empatiska och med stor inlevelseförmåga.

Det finns många exempel på framstående dyslektiker: Picasso, Kennedy, Churchill och Einstein är några i den celebra raden.

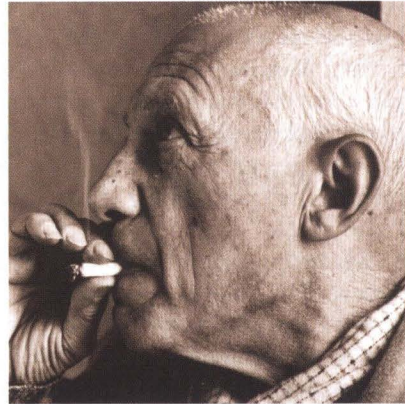
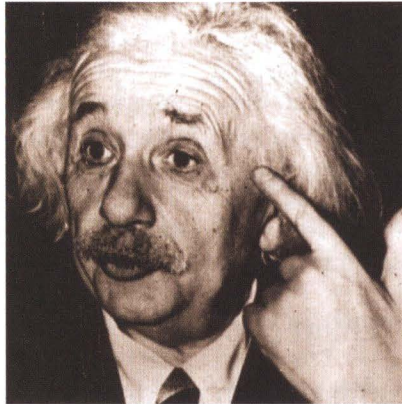

FOTO: Pressens Bild

och ungdomsmottagningen och anlitar en elevassistent med uppgift att se till att Jonas kommer i tid till lektionerna, har med sig rätt saker, påminna om allt han brukar glömma och se till att han inte försvinner på rasterna.

Dessa skolans insatser präglas alltså av välvilja, men också av okunskap, som sammantaget är förödande för Jonas. Kränkningen krönes när skolan så anställer en assistent utan att fråga eller ens informera föräldrarna.

Jonas problem bottnar i dyskalkyli, dvs. dyslexi på matematikens område.

Jonas kusin Lisa är 13 år, har läs- och skrivsvårigheter och går till specialläraren några gånger i veckan. Lisas lärare ser att det går framåt, om än långsamt. Men det största problemet är dagdrömmet, tycker fröken. Lisa sitter och drömmar i timmar under skoltid. Hon missar stora delar av undervisningen, därför att hon är så osedvanligt ouppmärksam. Följaktligen missar hon också de flesta hänvisningar till läxor. Fröken förstår att detta är lite "freudianskt", som hon säger: eftersom Lisa har så utomordentligt stora svårigheter med läsningen "väljer" hon att inte uppfatta läxanvisningarna. Lisa lider alltså av att inte klara det som "alla andra" gör med sådan lätthet, hennes självförtroende går i botten. Lisas avskärmning och sociala utanförskap blir ett allt större problem. Själva läs- och skrivsvårigheterna tar specialläraren hand om, menar skolan, och föreslår att föräldrarna vänder sig till en terapeut för att komma tillrätta med de sociala svårigheterna.

Lisas problem bottnar i dyslexi. Så länge specialläraren inte kan erbjuda en pedagogik som löser de dyslektiska problemen kommer de sociala bekymren att finnas kvar.

Varken Jonas eller Lisa kan i grunden bli hjälpta av en psykolog. Själva grundproblemet kvarstår obearbetat. Psykologen kan vara till hjälp med de sekundära problemen, under förutsättning att de primära svårigheterna också bemästras.

DYSLEXI "AVSKAFFADES"

Dyslexi som fenomen har beskrivits i litteraturen sedan slutet av 1800-talet. Beskrivningen av och synen på dyslexi har förvisso varierat under denna tid. Under några decennier, ungefär motsvarande 70- och 80-talen, var dyslexibegreppet borta ur läroplanerna, problemet var "avskaffat" och gammal kunskap glömdes bort. Enligt den socialistiska grundsyn som rådde var alla inte bara lika mycket värda utan också likadana. Om några hade större svårigheter med läsning och räkning berodde det på sociala faktorer, som man kunde reformera bort med hjälp av skolpolitik, familjepolitik och bostadspolitik. Men social ingenjörskonst kunde inte avskaffa dyslexi och dessa försyndelser har försenat och försvårat framsteg inom forskning och tillämpning.

Svensk dyslexipedagogik, i de lyckliga fall den över huvud taget existerar för det enskilda barnet, handlar inte om att korrigera dyslexi. Istället handlar det om att på en lång rad olika sätt hitta just de metoder som hjälper barnet förbi de största svårigheterna: när läskoden efter ett omfattande arbete äntligen är knäckt handlar det om olika typer av kompensatoriska insatser: talböcker, stor text, extra skrivtid på proven med mera. I vissa fall avstår man från sådant som är mycket svårt men inte absolut nödvändigt: En avstår kanske från slöjdundervisningen när finmotoriken krånglar för mycket, en annan nöjer sig med att lära sig den digitala klockan och

låter den analoga vara om tidsuppfattningen är ett mycket stort hinder.

Samtidigt med dessa tillkortakommanden i skolvärlden pågår forskning kring dyslexi.

Trots en omfattande forskning har ännu ingen lyckats presentera en vetenskapligt hållbar teori om bakgrunden till dyslexi. Man vet att dyslektiker har mer symmetriska hjärnhalvor än andra, men man vet inte riktigt vad det betyder. Kanske samarbetar dyslektikernas hjärnhalvor på ett annorlunda sätt med varandra. Man vet att dyslektiker har fler ektopier i sina hjärnor, men man vet inte vad ektopierna har för funktion, om någon. Någon egentlig metodutveckling eller metodutvärdering förekommer inte.

Samtidigt växer bland många en insikt fram om att dyslexin är förenad med så många positiva komponenter att det är dags att byta betraktelsesätt: från handikapp till egenskap, ja till och med gåva. Dyslektikerna är ofta kreativa, originella, hittar nya lösningar på gamla problem, ofta empatiska och med stor inlevelseförmåga. Det är dags att inse att detta inte är en slump: dyslektikerna har mer än andra av något viktigt.

Det finns många exempel på framstående dyslektiker: Picasso, Kennedy, Churchill och Einstein är några i den celebra raden. Ingen tror väl på allvar att Picasso hade varit en mer begåvad konstnär om han inte haft dyslexi, eller att Einstein hade varit en ännu mer genial vetenskapsman utan sin dyslektiska läggning. Nej, tvärtom har dessa framstående personer förmått att använda sin dyslektiska gåva på ett nytt och konstruktivt sätt: de blev med andra ord framgångsrika tack vare sin dyslexi.

Icke desto mindre önskar sig väl alla dyslektiker att de kunde slippa vända på bokstäver, gå vilse, glömma viktig information, missa alla bollarna i basket eller vad det nu handlar om. Man önskar att man fick behålla sin förmåga att dagdrömma, fantisera, konstruera, men man vill gärna slippa olägenheterna som är en ofrånkomlig del av den okorrigerade dyslexin.

Självklart måste barnen förskonas från oseriösa lyckosökare, från humbug och mirakelmetoder. Däremot är det sorgligt när man från den officiella dyslexipedagogikens sida menar att vi måste avstå från alternativa pedagogiker eftersom dessa inte är vetenskapligt utprovade. Det stora bekymret är ju att det som idag används i våra skolor och på våra dyslexipedagogiska institutioner inte heller är vetenskapligt utvärderat!

Visst är det bra med extra skrivtid på proven för dyslektiker. Visst är det bra med rullstol eller käpp för den som har svårt att gå. Men ännu hellre vill dyslektikern

läsa och räkna obehindrat, orientera sig väl i tid och rum, slippa utanförskap och kränkning.

FLERA 100 000 I SVERIGE

I sökandet efter en lösning för en anhörig fann jag Davisprogrammet, som erbjuder en heltäckande beskrivning av dyslexiproblematiken och en metodik som lär barnen (eller den vuxne) att bemästra problemet. Inte att gå runt det, inte att kompensera, utan att bemästra. Davisprogrammet tar inte bort dyslexin, men lär barnet att stänga av den.

Davisprogrammet är annorlunda på en lång rad sätt. Det är skapat inifrån, av en dyslektiker, som genom studier av sig själv, hur han tänkte och fungerade, hittade tekniker som ger häpnadsväckande resultat. Tusentals

människor världen över har fått möjlighet att uppleva den metamorfos Davisprogrammet kan innebära. Metoden tillämpas i ett femtontal länder världen över, men inte i Sverige. Den som vill veta mer kan uppsöka hemsidan, www.dyslexia.com och därifrån söka mer kunskap.

Samtidigt ligger det dyslexipedagogiska program, som för närvarande utvecklas hos NASA, väl i linje med Davisprogrammets inriktning.

Det är hög tid för forskarsamhället att börja utvärdera de metoder som används och då inte bara de som används i Sverige. Det är också hög tid för lärare och dyslexipedagoger att ta reda på vad som händer utanför våra gränser.

Det är många människor det handlar om: det finns bara i Sverige flera hundra tusen dyslektiker och indirekt berörs ju ännu många fler. Det är en stor tragedi att så många barn och vuxna kränks pga. brister i kunskap och förståelse. Det är en lika stor tragedi att så många barn och vuxna inte kan utnyttja sina talanger till fullo. Tragedin blir inte mindre av insikten om att det kan finnas lösningar – lösningar, som experterna helst inte vill veta något om.

De svenska dyslektikerna och deras anhöriga behöver – sammanfattningsvis – skaffa sig insikt om att dyslexi är en gåva. Beslutet att klassa dyslexi som handikapp var ett misstag.

Och så behöver skolan väsentligt förbättrade kunskaper om dyslexins många ansikten. De metoder som nu används i skolan måste vetenskapligt utvärderas. Och så behövs det en ödmjuk attityd, en insikt om att någon annan kanske har en lösning – låt oss pröva!

Marianne Reimers-Wessberg (marianne@edition-reimers.se) är musikkförläggare.

”Enligt den socialistiska
grundsyn som rådde var alla
inte bara lika mycket värda
utan också likadana.”